

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»
ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 2(6) шілде-қыркүйек 2016
ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
**ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ
журнал**

2016, № 2(6)

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

2016, № 2(6)

Құрылтайшы:

Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Бас редактор

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбаев, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А. Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Төленова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,
Алматы қ.,
Шевченко көшесі, 28,
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,
«Edu.e-history.kz»
электрондық ғылыми журналының редакциясы
Телефон: +7(727)272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге түсіргенде
міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Главный редактор

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комяков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,
г. Алматы,
ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о регистрации: № 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год (в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology"
of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan

Editor-in-chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseyitova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA), A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolnova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,

28 Shevchenko Str.

Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,

«Edu.e-history.kz»

Editorial electronic scientific journal

Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the
Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, r
egistration certificate:

No. 14602-ИА dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the journal.

АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ КӨП САЛАЛЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ БІР ҚЫРЫ

Досекеева К.А.¹, Ахатаева К.Б.²

¹Алматы Технологиялық Университетінің «Кәсіптік оқыту және қоғамдық ғылымдар» кафедрасының доценті, т.ғ.к.

²Алматы Технологиялық Университетінің «Кәсіптік оқыту және қоғамдық ғылымдар» кафедрасының доценті, п.ғ.к.

Аңдатпа. Мақалада алаш зиялыларының ұлттық тарихымыздағы көпсалалы қызметтерінің бір қыры жан-жақты талданады. Зиялылар халқының білім саласына айтарлықтай көңіл бөлді. Зерттеу барысында осы тұрғыда біршама мысалдар келтірілген. Сонымен қатар, сол дәуірдің тарихы туралы бүгінгі таңдағы бірқатар зерттеулер қарастырылған. Мақала авторлары алаш тұлғаларының қоғамға сіңірген еңбектеріне айтарлықтай баға берген. Жалпы зерттеу жұмысы алаштану, тұлғатану бағыттарында өзіндік орынға ие болатыны сөзсіз.

Түйін сөздер: алаш, интеллигенция, ұлт, революция, қоғам, идеология

ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИИ МНОГОПРОФИЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Досекеева К.А.¹, Ахатаева К.Б.²

¹доцент кафедры «Профессиональное обучение и общественных наук» в Алматинском Технологическом Университете, к.и.н.

²доцент кафедры «Профессиональное обучение и общественных наук» в Алматинском Технологическом Университете, к.п.н.

Аннотация. В статье разносторонне проанализировано одно из направлений многопрофильных деятельностей алашской интеллигенции в отечественной истории. Интеллигенция уделяло немало внимания развитию сферы образование. В ходе исследования по этому поводу было приведено несколько примеров. А также было рассмотрено несколько исследовательских работ нашего времени по данной проблеме. Авторами было оценено труды алашских личностей которые они внесли в развитие общество. Исследовательская работа имеет немалую ценность в алашведении и познание личности.

Ключевые слова: алаш, интеллигенция, нация, революция, общество, идеология

ONE OF DIRECTION OF MULTI-FIELD ACTIVITY OF ALASH INTELLIGENTSIA

Dosekееva K.A.¹, Ahataeva K.B.²

¹Associate Professor of "Training and Social Sciences" in Almaty Technological University, Ph.D.

²Associate Professor of "Training and Social Sciences" in Almaty Technological University, Ph.D.

Abstract. The article analyzes one of the diversified multi-direction operations Alash intellectuals in the country's history. The intelligentsia has paid much attention to the development of education. The research on this subject a few examples have been given. As well as several research works of our time was considered on this issue. The authors of the works of Alash figures was estimated that they have

made to the development of society. The research work has considerable value in alash studies and knowledge of the individual.

Keywords: Alash, the intelligentsia, the nation, the revolution, society, ideology

Елбасы Н.Ә.Назарбаев өзінің «Тарих толқынында» атты кітабында: «Ұлттық мүддеге қызмет етудің тарихи ұлы үлгілерін шын мәнінде көрсетіп берген әйгілі тарихи қайраткерлердің, мемлекет басқарушыларының тұтас легі біздің көз алдымызда. Олар қазақ мемлекеттігінің даму нысанасын жиырмасыншы ғасырдың бас кезеңінде-ақ көрсетіп берген болатын. Біз асқақ сезімге бөлене отырып, ұлтшыл әрекетшілдігімізге қатысты ғасыр басында Алаш қайраткерлері бастап берген жолнұсқалар ғасыр соңында жалғасын тапты деп айта аламыз» деген болатын [1, 68 б.].

Расында, кешегі өткен кеңес дәуірінде көптеген алаш асылдары есімдерінің халық зердесінен өше бастағаныда шындық. Себебі, әкімшілік-әміршілік жүйенің үстемдігі қоғамдық қоғамдық ғылымдарға еліміздің шынайы тарихын жазып, оны халық санасына сіңіруге мүмкіндік бермеді. Қоғамдық ғылымдар ұзақ уақыт бойы саяси шешімдерді түсіндіруші рөлін атқарды және партия идеясына барынша икемделіп бақты. Сондықтан олардың шығармашылық бостандығы болмайт. «Коммунизм үшін күрестегі ұлы жеңістер» біржақты, мәнсіз мадақталып, қоғамтану ғылымынан шығармашылық ой аласталды. Волонтаристік бағалар мен пікірлер түсіндіруге ғана тиісті даусыз ақиқатқа айналды. Осыдан келіп, саяси жүйе құрылысына экономикалық және ұлттық қатынастарға, тарихи оқиғаларға әділ талдау жасалмады. Соған орай еліміздің тәуелсіздік алғанын кейінгі жылдары яғни, 1994 жылы Қазақстан Республикасы (бұдан әрі ҚР) тарихы сананы қалыптастыру тұжырымдамасында жетпіс жыл бойы кеңестік идеологияның жетегінде болған ұлттық санамыздың улануынан төл тарихымыздың тамырына терең бойлай алмағандығымыз қарастырылған. Қазақстан тарихының өзекті мәселелерін нақтылау бұрындары ғылыми айналымға енгізілмеген түпнұсқалар мен құжаттарды қолға алу, қазақ халқының тарихының өте күрделі мәселелерін Қазақстан аумағындағы этникалық үрдістердің дамуын зерттеу халыққа оның бай мәдени мұраларын қайтару болды.

Тарихи құнды деректерімізді «ақтандақтар» ақиқатын ашу, Алаш партиясы және Алаш Орда мәселелері терең зерттелініп толықтыра бастады. Өзінің даму сатысында Қазақстанның жоғарғы білімі әрқашан тек қана қаржылық және материалдық – техникалық базасының нығаюына ғана емес, сонымен бірге мамандармен қамтамасыз етілуіне де тәуелді еді. Тіпті жетпіс жылғы бостандық бұғауынан тарихымыз бұрмаланды. Кең байтақ даламыздың ардақты да, асыл азаматтарын ұрпақтарымыздың білмей өскендігі шындық.

Қазақ ұлттық зиялыларының саяси көзқарастарының қалыптасып, қоғамдық – саяси қызметке араласуына 1905-1907 жылдыр аралығында болған бірінші орыс революциясы ықпал етті. Алғашқы революция кезінде қазақ елінің тәуелсіздігі жолында Ресейлік патша үкіметінің отарлық езгіге қарсы күрескен қазақ интелгенциясы қалыптасып, өздерінің идеялық – саяси көзқарастарын халыққа ұсынып, осы жылдары алаш қозғалысының негізін қалады.

Қазақ зиялыларының қоғамдық-саяси қызметі мемлекеттік Думаға қатысу барысында ерекше айқындалады. Ұлттық интелгенция өкілдерінің саяси әрекеттері патша шенеуліктерінің нысанына ілікпей қоймады. 1909 жылы М.Дулатовтың «Оян қазақ!» атты жинағы сынға алынып, өзі патша түрмесіне қамалды.

Алайда мұндай жағдай зиялыларды патша үкіметінің әміршіл жүйесіне қарсы күресуде одан әрі шындай түсті. Қазақ зиялылары өз идеяларын кеңінен таратуда баспасөз саласын кең қолданды. 1911 жылдан бастап жарық көре бастаған «Айқап» журналы мен 1913 жылдан жүйелі түрде шығып тұрған мақалаларын жариялады.

Ұлттық интелгенцияның 1905 жылдан басталған қоғамдық-саяси қызметі эволюциялық көзқарасы 1917 жылы «Алаш» партиясын құруға алып келді. 1917 жылдың 21-26 шілдесінде Орынбор қаласында бірінші жалпы Қазақ съезд өткізіліп, бұл сізде Қазақ интелгенциясы үшін

аса маңызды саяси партия құру мәселесі талқыланып, көпшіліктің қолдауымен «Алаш» партиясы құрылды [1, 79 б.]. Ұлт зиялылары алғаш рет ұйымдық жағынан бірігіп, саяси күш ретінде шоғырлана бастады. Алаш мүшелері Земстволық жүйе қалыптастыруға экономикалық дербестікке алғашқы қадамдар жасады, мәдени ағартушылық ұйымдар құрып, оған қазақ жастарын тартты.

Ел ісіне араласа бастаған Алаш мүшелері автономияға қол жеткізу мақсатында халықты біріктіру жолын іздестірді. Ол үшін қоғам алдында тұрған маңызды мйселелерді халық талқысына салып, уездік, обылыстық және жалпы қазақтық съездер шақыра бастады.

Зиялылардың «Алаш» атауын таңдауыда жайдан-жай емес еді. Ежелден келе жатқан «Керегеміз-ағаш, ұранымыз-алаш» деген қазақтың қанатты сөзін басшылыққа алды. Алаш идеясы қазақтың ұлттық идеясының темір қазығына айналып, озық ойлы, көзі ашық батыстағы саяси бағыттардан хабардар зиялылар ортақ ұранының төңірегіне топтаса түсті [2, 148 б.].

«Алаш ұранын» жазған С.Торайғыровтың сөзімен айтқанда «Елі үшін құрбандыққа жанын берген, басқан аяқ кер кеткен заманда жасымай алашына қызмет еткен болсада қалың тұман қараңғы түн туатын бақ жұлдызына көзі жеткен, түймеге жарқылдаған алданбаған, басқадай бір басы үшін жалданбаған, қайткенде алаш көркейер деген ойдан басқа ойды өмірінде малданбаған»[3, 138 б.]. Алаштың ардақты қайраткер ұлдары ұйқы басқан қалың қазақты оятып, оның намысын жыртып, жоғын жоқтады. Алмағайып аласапыран уақытта халықты қорғаштап, оны алапат қауіптен аман алып қалудың жолдарын іздестірген Алаш қайраткерлері империямен ақылға қонымды келісім тактикасында ұстана да білді. Сонымен қатар олар өзіне дейінгілердің жаза басқан қадамынан сабақ алып, билеуші үкіметтің ыңғайында бір жақты дамуы емес, халықтың сұранымына сәйкес жан-жақты дамуы да қалады.

Тегеурінді реформалар арқылы қазақ өмірін жаңа сатыға көтеруді мақсат еткен олар халықты мешеулікпен томаға тұйықтықтан көтеруге мүмкіндік беретін идеяларды тұжырымдай алды. Заманның тар жол, таяғак кешуіне тап келген алаш арыстарының өнегелі өмірлерінен үйренеріміз көп. Бар қажыр- қайратын, қабілет -қарымын, ақыл-ойын, ынта-ықыласын халықтың жарқын болашағы, елдің ертеңі жолында сарып еткен асыл азаматтардың елшілігін, мемлекетшілдігін үлгі тұтуымыз керек. Олар жұртын жан-тәнімен сүйе білді. Алаш ұлттық мемлекеттік идеясын қалыптастыруда зиялы қауым идеологиялық бағыттағы қызметін күшейтті. Идеологиялық жұмыс жүргізудегі маңызды бағыттарының бірі Құрылтай жиналысы барысында көрінді. Автономия құруда Құрылтай жиналысына иек артты. Сондықтан оған даярлықты күшейту, сайлауға қатысу жұмыстарын ұйымдастыру ісіне жұмыла кірісті.

1917 жылы 5-13 желтоқсанда өткен екінші жалпы қазақ съезінде алаш автономиясы жаряланып, алаш орда үкіметі атанған ұлт кеңесі құрылды. Автономияның орталығы ретінде Семей қаласы белгіленіп, алаш қаласы атанды. Ә.Бөкейханов басқарған Алаш орда үкіметі өзінің алғашқы өмір сүрген күнінен бастап қазақ халқының ұлттық тұтастықпен бірлікке шақырумен болды.

Ұлт зиялылары большевиктік-кеңістік билікпен ымыраға келіп, қазақ жұртын азамат соғысына ұрындырмау мақсатын көздеп, большевиктік жүйеге бейімделуге де мәжбүр болды.

Алашорда басшылары автономияны баянды етуде саяси стратегиялық- тактикалық шешімдер қабылдау арқылы батыл әрекеттерге барды. Оның бірі Алаш автономиясын ресми түрде мойындатуы еді. Бұл бағытта кеңес өкіметі Уақытша Сібір үкіметі, Самардағы құрылтай комитеті, Уфа директориясы, Колчак үкіметімен бірнеше дипломатикалық келісімдерде жүргізді [3, 96 б.].

Кеңістік үкімет Алаш автономиясын танудан бас тартқаннан кейін оларға қарсы күресуде уақытша Сібір үкіметінің қолдауына ие болып, бірілесе белсенді күрес жүргізе бастады.

1918 жылдың мамырында чех және словак әскерінің қолдауымен кеңес билігін құлатылған жерде алашорда үкіметінің облыстық үздік кеңестері құрыла бастады. Кеңестер алашорда үкіметі қабылдаған заңдар арқылы жан-жақты жұмыстар жүргізді.

Мысалы, алаш әскерін жасақтау, ұлт қазынасын жинау, салық жинау ісін ретке келтіру, құрылтай жиналысына даярлық, мәдени-экономикалық мәселелерді ретке келтіру, мемлекеттік тәртіппен қоғамдық тыныштықты қамтамасыз ету, жер мәселесін шешу және басқа мәселелерді жүзеге асыруға тырысты. Алаш ұлттық әскери жасақтарының құрылуы, олардың майдандағы іс-қимылдары ел қорғау бағытындағы игілікті істердің біріне айналды. 1918-1919 жылдары Қазақстанда саяси тартыс-күрес барысы күшейген кезде алашорданың дербес саяси ұйым ретіндегі қызметі жан-жақты өрістеп, ұлттық бостандықты аңсаған түркі мұсылман халықтарын біріктіруге тырысып, бірқатар халықтардың өкілдерімен байланыс жасауға күш салды.

Елде азамат соғысы жаңадан етек жая бастаған жағдайда Алашорданы бір орталықтан басқару қиынға соқты. Екіге бөлінге Алашорда үкіметінің батыс және шығыс бөлімдері тұрақты байланыс жасай алмады. Оның үстіне Сібір үкіметі Алашорданы жартылай ғана мойындаған еді. 1918 жылы 22-қазан мен 4-қарашадағы уақытша Сібір үкіметінің жарлығымен Алаш автономиясы таратылып, оның басқару органдары уақытша Сібір үкіметіне бағындырылып, олар алаш автономиясын қазақтың территориялық мемлекеттігі деп танудан бас тартты [4, 52 б.].

Азамат соғысында жеңіске жетіп, кеңес биілігі берік орнаған кезде Алашорда үкіметі тарихи сахнадан кетті. Алаш зиялыларының көп салалы қызметінің маңызды қырларының бірі-қоғам халқының көзін ашудағы оқу-ағарту жұмыстары ұшан-теңіз.

Мемлекетті ана тілінде оқыту жөніндегі пікірлері кейіннен «Алаш» партиясы бағдарламасының жобасында көрініс тапты. Бағдарламаның «Ғылым-білім үйрету» атты бабында: «Қазақ тілінде орта мектептер, университеттер ашылады, бастауыш мектептерде сабақ ана тілінде жүреді. Оқу ісі өз алдына автономия түрінде жүргізіледі, үкімет оқу ісіне араласпайды. Мұғалімдер мен профессорлар өзара сыйласу арқылы тағайындалады»- деп жазылды [5, 119 б.].

Қазақ халқының тарихында Алаш қайраткерлерінің алар орны ерекше. Олар өз ұлтының бостандығы жолында басын бәйгеге тіккен, туған елін отаршылдықтың бұғауынан босатып, тәуелсіз мемлекет құру үшін ақтық демі қалғанша күрескен асылдар еді. Жалпы, қазақ халқының тарихында азаттық аңсап, өз елінің тәуелсіздігін қорғаған тарихи тұлғалар аз емес. Әйтсе де, Алаш қайраткерлерінің олардан бір үлкен айырмашылығы мен ерекшелігі бар. Бұған дейінгі бостандық үшін басын бәйгеге тіккен ұлы тұлғалар өз мақсаттарын ақ найзаның ұшымен, алмас қылыштың жүзімен жүзеге асырмақ болса, Алаш қайраткерлері өркениетті елдердің дәстүрімен күресті партия құрып саяси жолмен жүргізді.

Соның нәтижесінде Алаш қайраткерлері қазақ жерінде тұңғыш рет қағазға түскен қаулы-шешім негізінде бекітілген үкімет құрды. Мемлекетті басқару, қазақ елін дамытып-өркендету жөнінде жаңа дәуірге сай сауатты, жүйелі жоспар-бағдарлама жасады. Қазақ халқының тарихында мемлекетті басқару мен үкімет құрамын ресми бекітудің нақ осындай қағаз бетінде бір жүйеге түсіріліп, ретке келтірілген жоспар-бағдарламасы болды деп айту қиын. Яғни, Алаш қайраткерлері осыдан сексен-тоқсан жыл бұрын қазақ халқы толық тәуелсіздік алған жағдайда елді қалай басқарып, қайтіп дамыту керек, ішкі-сыртқы саясатты қандай жолмен жүргізген дұрыс, көрші мемлекеттермен қандай қарым-қатынаста болғанымыз абзал дегеннің бәрін нақты көрсетіп, белгілеп берген болатын. Өкінішке қарай, Алаш қайраткерлерінің осы айтып, жазып кеткен бағдарлама-жоспарларын біз әлі күнге жете оқып, зерттеп, оны қазіргі заманға ойдағыдай пайдалана алмай жүрміз. Тіпті, басқаларды қойғанда, саясатпен айналысып, ұлт үшін қызмет етуді мақсат тұтқан азаматтардың да бәрі бірдей Алаш қайраткерлерінің еңбегін жүйелеп оқып, оны күнделікті өмірге қолданып жүр деп айту қиын.

Сол сияқты «Алаш» партиясының жергілікті комитеттерін құру мақсатында ашылған облыстық съездерде де «оқу мен баспасөз» мәселесі басты назарда болды. 1917 жылдың сәуірінде Жетісуда, маусымында Семейде, тамызда Ташкентте, желтоқсанда Орынборда өткен «Алаш» партиясының съездері мектеп ана тілінде болу керек деген шешім шығарды.

Ташкентте өткен Түркістан аймағы қазақ-қырғыздарының жалпы жиналысы мектептің ана тілінде оқытуын міндеттей отырып, орыс-түзем мектептерінің орнына ұлт мектептерін ашу деп

шешті.

Ал, Орынборда өткен жалпы қазақ-қырғыз съездінде оқу мәселесіне айырықша көңіл бөлінді. Оқу мәселесі жөнінде М.Дулатов баяндама жасап, ұлт мектебін көркейтуге-оқытушымен оқу құралының тапшылық көрсетіп отырғанын баса айтты.

Съезд делегаттары М.Дулатов пікірін қызу қолдап, оқу құралдарын дайындауға мұрындық болатын оқу комиссиясын құруға шешім қабылдады. Съезд оқу комиссиясына мынадай міндеттер жүктетілді: ұлт мектептеріне бағдарлама жасау; мұғалімдерге жолбасшы кітаптар жазу; тәрбие жайынан кітаптар жазу; бүкіл қазақ-қырғызға оқу ісін қалай жүргізу туралы жоба шығару; «қазақ емілесін тексеріп, түзету, қазақ тіліне пайдалы кітаптарды аудару. Оқу комиссиясы құрамына А.Байтұрсынұлы, М.Жұмабаев, Е.Омаров, Б.Сәрсенов, Т.Шонанов сайланды.

Комиссия 1918 жылдың басынан бастап іске кіріседі деп тарасады. «Алаш» партиясының съезінде көтерілген ана тілінде оқулықтар дайындау ісі 1921 жылы қолға алынғаны байқалады.

XX-ғасыр басындағы Ә.Бөкейхановтың «Үшінші дума һәм қазақ» А.Байтұрсыновтың «Тіл тағылымы», «Әдебиет танытқыш» және Ж.Аймауытовтың «Тәрбиеге жетекші», «психология», М.Тынышбаевтың «Қазақ халқының тарихы», М.Жұмабаевтың «Бастауыш мектептегі ана тілі», «Педагогика» т.б [3, 65 б.].

Халықты бай, кедей демей жаппай сауаттандыруды қуаттады. XX ғасырдың басында қазақ бастауыш мектебі қандай болу керек? –деген өзекті проблемаға А.Байтұрсынов өзінің «Бастауыш мектеп» атты мақаласында былай дейді:

«Қазақ бастауыш мектебі қандай болуы керек? Бұл туралы ашылып пікір айтылған жоқ. Петербургте болатын Мұсылман кеңесінде мектеп мәселелері қаралмақшы, оған қазақтан баратын адамдар қазаққа қандай мектеп керек екендігін түсініп барарға тиіс. Сондықтан «қазақ» газеті өз пікірін айтып жұрт құлағына салмақшы. Әуелі ауыл мектебінен бастамақ. Осы күнгі ауыл мектептерін мектеп деп айтарлық емес. Оқуға керек құрал жоқ, оқыта білетін мұғалімдер аз, сондада қазақта хат білушілердің проценті мұжықтардан жоғары»-дей келе, қазақ халқының оқуға деген ынта-ықыласының орыс мұжықтарынан әлдеқайда жоғары екендігін атап көрсетеді де А.Байтұрсынов оқу ағарту саласындағы кемшіліктерге тықпалады;

«адамға тіл, құлақ, қол қандай керек болса бастауыш мектепте үйренетін білімдерде сондай керек. Екінші бастауыш мектептен үйренген білім әрі оқимын дегендерге негіз боларлық жағын көздеу керек» -деп ұрпақ тәрбиесіндегі ұлттық мәселені алға тартады [5, 81 б.].

Сол сияқты Ж.Аймауытов білім беру ісін жандандыруда теория мен практикалық білімінің өзара бірлікте болуын көздейді. Оқытуда білім мен тәрбие бірімен бірі байланысып, бірге кемелденуге тиісті шендігіне тоқталады.

М.Дулатовтың 1916 жылы Орынборда Ғ.Құсанов баспасынан бастауыш мектепке арналып «Қирағат» атты оқу құралы тұңғыш басылып шықты [6, 45 б.]. Кітап авторларының мұғалімдерге арнап жазған алғы сөзімен басталады. Алғы сөзде қазақ даласында екі түрлі (орысша, мұсылманша) оқыту тәртібіне талдау жасайды да, ескі мұсылманша хадим оқуының кемшіліктеріне тоқталады. Ескі араб әрпімен жазылған кітаптарды мұсылман мектептерінде шәкірттердің түсінбей, құрғақ жаттауы салдырынан 5-6 жыл оқысада хат танымай қалатыны айтылады.

М.Дулатов қазақтың оқыған жастарының ана тілін қадірлеуіне үндей келе, оған қолдарында таза қазақша жазылған оқу құралдарының болмауы да есеп болғанын ескертіп, «...міне, сіздер керек еткен қазақ тіліндегі оқу кітаптарының бірі осы-біз ұсынып отырған» «қирағат», кітабы дейді [7, 194 б.].

Алаш зиялылары оқу-ағарту саласында мектеп, оқу-әдістемелік құралдар туралы зерттеу әдістерін жазып, бірін-бірі толықтырып отырған.

«қараңғы қазақ көгінен өрмелеп шығып күн болуды» армандаған алаш қайраткерлері өз заманының көзі ашық, көкірегі ояу бір туар тұлғалары еді. Олардың бар өмірі ұлтты сүюдің, ел мүддесіне қалтықсыз қызмет қылудың нағыз үлгісі болады.

Алаш зиялыларының көп салалы қызметінің бір қыры-ғылыми-педагогикалық іс-әрекетінің тамыры тереңге тарап, бүгінгі қазақстанның зияткерлік ұлт қалыптастырудың түпкілікті негізінен бастау алғандығын байқаймыз.

Алаш зиялыларының бәрін, өзінің жекелік мүддесі емес, халықтың тағдыры қызықтырды. Қазіргі біздің ақпараттық өрлеу заманында жұртшылықтың сауаты жоғары. Адамзат баласы, дәл бүгінгі күні, бүкіл дүние жүзінде болып жатқан жаңалықтардан үйінде отырып-ақ, толық мәлімет алатын күйге жетті.

Алаш зиялылары өмір сүрген дәуірде, дәл бүгінгідей сауаттылық болмады. Алаш зиялылары сияқты өз дәуірінде оқыған адамдардың көбінің орысша және латын әрпімен хат тануының өзі, жүре келе, бірнеше тілде сөйлеп, ғылымның түрлі салаларымен айналасуына қол жеткізді.

Әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. «Тарих толқынында».- Алматы: Атамұра. 1999. – 298 б.
2. Нұрпейісов К. «Алаш һәм Алашорда».- Алматы: «Ататек». 1995. 158 б.
3. «Қазақ» газеті. -Алматы., «Қазақ энциклопедиясы» 1998 ж. 444 б.
4. Аманжолова Д.А. «Казакский автономизм и Россия»: История движения Алаш -М: «Россия молодая», 1994- с.119.
5. Қойгелдиев М.Қ. «Ұлттық саяси элита», -А. 2004ж. 440 б.
6. Байтұрсынов А., «Тіл тағылымы». -Алматы ана тілі. 1992ж. 445 б.
7. Дулатұлы М. «Ағартушылық бағыттағы еңбектері мен оқу құралдары, бес томдық шығармалары жинағы». -Алматы: Мектеп 2003ж. Т3-400 б.

References

1. Nazarbaev N.A. «Tarikh tolkununda».- Almaty: Atamura. 1999. – 298 b.
2. Nurpeyisov K. «Alash ham Alashorda».- Almaty: «Atatek». 1995. 158 b.
3. «Kazak» gazetі. -Almaty., «Kazak entsiklopediyasy» 1998 zh. 444 b.
4. Amanzholova D.A. «Kazakhskiy avtonomizm i Rossiya»: Istoriya dvizheniya Alash -M: «Rossiya molodaya», 1994- s.119.
5. Qoygeldiev M.Q. «Ulltuk sayasi elita», -A. 2004zh. 440 b.
6. Baytursynov A., «Til tagylymy». -Almaty ana tili. 1992zh. 445 b.
7. Dulatuly M. «Agartushylyk baguttagi enbekteri men oku quraldary, bes tomdyk shygarmalary zhinagy». -Almaty: Mektep 2003zh. T3-400 b.

МАЗМҰНЫ

Ақынова А.П. ВИЗАНТИЯ ИМПЕРИЯСЫ ЖӘНЕ ҒҰНДАР (IV-V ғғ).....	8
Алмагамбетова А.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫ ШЕТЕЛДІК ЗЕРТТЕУЛЕРДЕ.....	13
Амиров Е.Ш. ЖЕТІСУДЫҢ САҚ-ҮЙСІН КЕЗІНДЕГІ ХАЛЫҒЫНЫҢ ӘСКЕРИ ІС ЖӘНЕ ШАРУАШЫЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІГІ ТУРАЛЫ (ҚАРАТУМА ҚОРЫМЫНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША).....	20
Атығаев Н.А. Б.Г. АЯҒАННЫҢ «РАССВЕТЫ И СУМЕРКИ КАЗАХСКОЙ СТЕПИ» КІТАБЫ ТУРАЛЫ.....	27
Атығаев Н.А. ТАҒЫ ДА Б.Г. АЯҒАН КІТАБЫ ТУРАЛЫ.....	40
Ахмади Л. ЮНЕСКО АУҒАНЫСТАНДАҒЫ ӘЛЕМДІК МҰРАЛАРЫН САҚТАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	48
Ашимбаева Ф.Е. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚОЛА ДӘУІРІ ЕСКЕРТКІШТЕРІ МЕН БАЙЫРҒЫ КӨШПЕНДІЛЕРДІҢ АРАСЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ.....	55
Бисембаева Л.А. ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙ, ОНЫҢ ТҮРҒЫНДАРДЫҢ КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРІНЕ ӘСЕРІ: ДЕНСАУЛЫҒЫ, ЕМДЕУ ШАРАЛАРЫ (1867-1917жж). (ВЕРНЫЙ УЕЗИ БОЙЫНША).....	60
Досекеева К.А., Ахатаева К.Б. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ КӨП САЛАЛЫ ҚЫЗМЕТІНІҢ БІР ҚЫРЫ.....	66
Есжанова Н. ҚАЗАҚСТАН ЭЛЕКТРОНДЫ ҮКІМЕТ: ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ ЖӘНЕ ДАМУ БОЛАШАҒЫ.....	72
Жандарбек З. ҚАЗАҚ ШЕЖІРЕЛЕРІНІҢ ПАЙДА БОЛУ ЖӘНЕ ҚАЛЫПТАСУ КЕЗЕҢДЕРІ.....	78
Жетпісбай Н.Ы. АБАТ БАЙТАҚ КЕШЕНІНДЕ ЖЕРЛЕНГЕН АДАМДАРДЫ АНЫҚТАУ ТУРАЛЫ.....	105
Игиликова С.И. СҮЙІНБАЙ БИ.....	115
Искакова Ғ.З., Байдавлетова М.Д., Өскенбай М.Ә. ТҮРКІ ҚАҒАНАТТАРЫНДА ҚАЛЫПТАСҚАН ГЕОГРАФИЯЛЫҚ КЕҢІСТІК ТУРАЛЫ ТҮСІНІК.....	119
Касабулатова Г.М. XIX ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ. ТАРИХИ ДЕРЕКТЕРДІҢ БОЙЫНША.....	129
Касабулатова Г.М. РАФАЭЛЬ ПАМПЕЛЛИДІҢ «ТҮРКІСТАНҒА САЯХАТ» ЕҢБЕГІНЕ ҚЫСҚАША ШОЛУ.....	134
Ксенжик Г.Н. Ш.Ш. УӘЛИХАНОВ – ОТАНДЫҚ КАРТОГРАФИЯ НЕГІЗІН САЛУШЫ.....	138
Қозғамбаева Г.Б. ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ ҚАРУ – ЖАРАҚТАРЫ.....	146
Құлсариева С.П., Нұрасылова А. БОЛГАРИЯДАҒЫ ТҮРКІ ДИАСПОРАСЫ: ЗЕРТТЕУГЕ ТАЛДАМАЛЫҚ ШОЛУ.....	152
Құрманбаева Г.Қ. МӘШҒҰР ЖҮСІП КӨПЕЙҰЛЫ ҚОЛЖАЗБАЛАРЫНДАҒЫ ҚАЖЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ.....	159
Мейрманова Г.А. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТАМАҚТАНУ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ СҮТТЕН ЖАСАЛҒАН ТАҒАМДАРҒА СИПАТТАМА (САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ).....	165
Мейрманова Г.А. ФАЛЕРИСТИКА ҒЫЛЫМЫ ТУРАЛЫ.....	171
Мұкатаева Л.К., Сұлтанғазы Г.Ж., Нұрбаев Ж.Е. ОРЫС-АҒЫЛШЫН БАСЕКЕЛЕСТІГІ КОНТЕКСТІНДЕГІ ҚАЗАҚСТАН (XVIII-XIXғғ.).....	178
Нұғыманов С. 1921-1922 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АШТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫ.....	187

Нұрғазина М. ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ АЛҒЫ ШАРТТАРЫ МЕН КЕЗЕҢДЕРІН ТАЛДАУ.....	192
Омарова У.А. ЧАМДАРДЫҢ ДІНШІЛДІГІ ЭТНОСЫН САҚТАУ ҚҰРАЛЫ.....	200
Өтепова Г.Е. 1916 ЖЫЛҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ОҚИҒАЛАР ТУРАЛЫ ЖАҢА МҰРАҒАТТЫҚ МАТЕРИАЛДАР.....	209
Өтепова Г. РЕСЕЙ ИМПЕРИЯСЫНЫҢ ЗАҢНАМАЛЫҚ АКТІЛЕРІ БОЙЫНША ҚАЗАҚСТАН ТЕРРИТОРИЯСЫНДАҒЫ СОТ ЖҮЙЕСІНІҢ ӨЗГЕРІСТЕРІ ЖӨНІНДЕГІ МӘСЕЛЕЛЕР.....	215
Тасилова Н.А., Тойшубекова Ж.К. «ҚЫРҒЫЗДАРДЫҢ (ҚАЗАҚТАРДЫҢ) ЖЕР ПАЙДАЛАНУ МАТЕРИАЛДАРЫ...» - ҚАЗАҚ ШАРУАШЫЛЫҚ ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕК КӨЗІ.....	224
Тұрлыбек А.Е., Жұматаева Д.Н. ӘНУАР ПАШАНЫҢ ЭММИГРАЦИЯ ЖӘНЕ БОЛШЕВИКТЕРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ.....	231
Үкібаева Л.Қ. ҚАЗАҚСТАН БАСПАСӨЗІ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ТАРИХТАҒЫ АҚТАҢДАҚТАР.....	242
Хайрулдаева А.М. ЗАР ЗАМАН АҚЫНДАРЫ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОРТАЗИЯЛЫҚ ЕЛДЕРМЕН ҚАРЫМ- ҚАТЫНАСТАРЫ.....	247

СОДЕРЖАНИЕ

Акынова А.П. ВИЗАНТИЙСКАЯ ИМПЕРИЯ И ГУННЫ (IV-V ВЕК).....	8
Алмагамбетова А.М. ЗАРУБЕЖНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ О ТЮРКСКИХ НАРОДАХ КАЗАХСТАНА.....	13
Амиров Е.Ш. О ВОЕННОМ ДЕЛЕ И ХОЗЯЙСТВЕННОЙ СПЕЦИФИКЕ НАСЕЛЕНИЯ ЖЕТЫСУ В САКО-УСУНЬСКИЙ ПЕРИОД (ПО МАТЕРИАЛАМ МОГИЛЬНИКА КАРАТУМА).....	20
Атыгаев Н.А. О КНИГЕ Б.Г. АЯГАНА «РАССВЕТЫ И СУМЕРКИ КАЗАХСКОЙ СТЕПИ».....	27
Атыгаев Н.А. ЕЩЕ РАЗ О КНИГЕ Б.Г. АЯГАНА.....	40
Ахмади Лаик ПРОБЛЕМЫ СОХРАНЕНИЯ ВСЕМИРНОГО НАСЛЕДИЯ ЮНЕСКО В АФГАНИСТАНЕ.....	48
Ашимбаева Ф.Е. ПРЕЕМСТВЕННОСТИ МЕЖДУ АНТИЧНЫХ КОЧЕВНИКОВ И ПАМЯТНИКОВ В ЭПОХУ БРОНЗЫ В КАЗАХСТАНЕ.....	55
Бисембаева Л.А. СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ В СЕМИРЕЧЕНСКОЙ ОБЛАСТИ, ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ПОВСЕДНЕВНУЮ ЖИЗНЬ НАСЕЛЕНИЯ: ЗДОРОВЬЯ, ПУТИ ЛЕЧЕНИЯ (1867-1917). (ПО ВЕРНЕНСКОМУ УЕЗДУ).....	60
Досекеева К.А., Ахатаева К.Б. ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ МНОГОПРОФИЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ.....	66
Есжанова Н. ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО В КАЗАХСТАНЕ: РЕАЛИЗАЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	72
Жандарбек З. ИСТОРИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И ФОРМИРОВАНИЕ КАЗАХСКОЙ ГЕНЕАЛОГИИ.....	78
Жетписбай Н.Ы. К ВОПРОСУ ОБ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПОГРЕБЕННЫХ В КОМПЛЕКСЕ АБАТ БАЙТАК.....	105
Игиликова С.И. СУЮНБАЙ БИ.....	115
Искакова Г.З., Байдавлетов М.Д., Оскенбай М.А. ПРЕДСТАВЛЕНИЕ О ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ СРЕДЕ В ТЮРКСКОМ КАГАНАТЕ.....	119
Касабулатова Г.М. ГЕОГРАФО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КАЗАХСТАНА В XIX В. ПО ИСТОРИЧЕСКИМ ИСТОЧНИКАМ.....	129
Касабулатова Г.М. КРАТКИЙ ОБЗОР КНИГИ РАФАЭЛЯ ПАМПЕЛЛИЯ «ПУТЕШЕСТВИЕ ПО ТУРКЕСТАНУ».....	134
Ксенжик Г.Н. Ч.Ч. ВАЛИХАНОВ – ОСНОВОПОЛОЖНИК ОТЕЧЕСТВЕННОЙ КАРТОГРАФИИ.....	138
Козгамбаева Г.Б. ТРАДИЦИОННОЕ ОРУЖИЕ КАЗАХОВ.....	146
Кульсариева С.П., Нурасилова А. ТУРЕЦКАЯ ДИАСПОРА БОЛГАРИИ: АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОБЗОР ИССЛЕДОВАНИЙ.....	152
Курманбаева Г.К. В ЗНАМЕНИТЫХ РУКОПИСЯХ ИОСИФА ПРОБЛЕМА ПАЛОМНИЧЕСТВА.....	159
Мейрманова Г.А. ТРАДИЦИОННОЕ ПИТАНИЕ У КАЗАХОВ И ОСОБЕННОСТИ МОЛОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ).....	165
Мейрманова Г.А. О НАУКЕ ФАЛЕРИСТИКЕ.....	171
Мукатаева Л.К., Султангазы Г.Ж., Нурбаев Ж.Е. КАЗАХСТАН В КОНТЕКСТЕ РУССКО-АНГЛИЙСКОГО СОПЕРНИЧЕСТВА (XVIII-XIX ВВ.).....	178
Нугыманов С. ГОЛОД В КАЗАХСТАНЕ 1921-1922 ГГ. И НАЦИОНАЛЬНАЯ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ.....	187

Нургазина М.	
АНАЛИЗ ПРЕДПОСЫЛОК И ЭТАПОВ СТАНОВЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ КАЗАХСТАНА	192
Омарова У.А.	
РЕЛИГИОЗНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ ЧАМОВ КАК ИНСТРУМЕНТ СОХРАНЕНИЯ ЭТНИЧНОСТИ.....	200
Оттепова Г.Е.	
НОВЫЕ АРХИВНЫЕ МАТЕРИАЛЫ О СОБЫТИЯХ 1916 ГОДА В КАЗАХСТАНЕ.....	209
Оттепова Г.Е.	
ВОПРОСЫ ИЗМЕНЕНИЯ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ АКТАХ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ.....	215
Тасилова Н.А., Тойшубекова Ж.К.	
«МАТЕРИАЛЫ ПО КИРГИЗСКОМУ ЗЕМЛЕПОЛЬЗОВАНИЮ...» КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ КАЗАХСКИХ ХОЗЯЙСТВ.....	224
Турлыбек А., Жұматаева Д.Н.	
Эмиграция ЭНВЕРА-ПАШИ И ЕГО ОТНОШЕНИЯ С БОЛЬШЕВИКАМИ.....	231
Укибаева Л.К.	
ПРЕССА КАЗАХСТАНА И БЕЛЫЕ ПЯТНА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИСТОРИИ.....	242
Хайрулдаева А.М.	
ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАНА СО СТРАНАМИ ОРФОЗИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ЗАР-ЗАМАНСКИХ ПОЭТОВ.....	247

CONTENTS

Akynova A.P. BYZANTINE EMPIRE AND HUNTS (IV-V CENTURY).....	8
Almagambetova A.M. FOREIGN STUDIES ABOUT TURKIC PEOPLES OF KAZAKHSTAN.....	13
Amirov E.Sh. ABOUT MILITARY SCIENCE AND ECONOMIC SPECIFICS OF THE POPULATION OF ZHETYSU DURING THE SAKA-WUSUN PERIOD (ON MATERIALS OF A BURIAL GROUND OF KARATUMA).....	20
Atygaev N.A. ABOUT THE BOOK OF B.G. AYAGAN "DUNRISES AND DUSK OF THE KAZAKH STEPPE".....	27
Atygaev N.A. ONCE AGAIN ABOUT THE BOOK B.G. AYAGANA.....	40
Ahmadi L. PROBLEMS OF CONSERVATION OF WORLD HERITAGE IN AFGHANISTAN UNESCO.....	48
Ashymbaeva F.E. CONTINUITY BETWEEN ANTIQUE NOMADS AND MONUMENTS DURING A BRONZE ERA IN KAZAKHSTAN.....	55
Bissembayeva L. THE SOCIAL SITUATION IN THE REGION SEMIRECHYE, ITS IMPACT ON THE DAILY LIFE OF THE POPULATION: HEALTH, THE WAY OF TREATMENT (1867-1917). (ON THE VERNY UYEZD).....	60
Dosekeeva K.A., Ahataeva K.B. ONE OF DIRECTION OF MULTI-FIELD ACTIVITY OF ALASH INTELLIGENTSIA.....	66
Yeszhanova N. E-GOVERNMENT IN KAZAKHSTAN: REALIZATION AND PROSPECTS.....	72
Zhandarbek Z. THE HISTORY OF ORIGIN AND FORMATION OF THE KAZAKH GENEALOGY.....	78
Zhetpisbay N.Y. ON THE IDENTIFICATION OF PERSONS BURIED IN THE ABAT BAYTAK COMPLEX.....	105
Igilikova S.I. SUYINBAY BI.....	115
Iskakova G.Z., Baydavletova M.D., Oskembay M.A. THE IDEA OF THE GEOGRAPHICAL ENVIRONMENT IN THE TURKIC KHAGANATE.....	119
Kasabulatova G. M. GEOGRAPHICAL AND ECONOMIC POSITION OF KAZAKHSTAN IN THE XIX CENTURY. ACCORDING TO HISTORICAL SOURCES.....	129
Kasabulatova G.M. BRIEF REVIEW OF BOOK RAPHAEL PAMPELLIY «JOURNEY ACROSS TURKESTAN».....	134
Ksenzhik G.N. Ch.Ch. VALIKHANOV – THE FOUNDER OF DOMESTIC CARTOGRAPHY.....	138
Kozgambaeva G.B. TRADITIONAL WEAPON OF KAZAKHS.....	146
Kulsariyeva S.P., Nurasilova A. THE TURKISH DIASPORA IN BULGARIA: AN ANALYTICAL REVIEW OF RESEARCH.....	152
Kurmanbayeva G.K. THE ISSUE OF HAJJ IN THE WRITINGS OF MASHKHUR ZHUSSUP KOPEYULY.....	159
Meirmanova G.A. NUTRITION SYSTEM OF THE KAZAKH PEOPLE AND DESCRIPTION OF DAIRY FOODS (COMPARATIVE ANALYSIS).....	165
Meirmanova G.A. ON THE SCIENCE OF PHALERISTICS.....	171
Mukataeva L.K., Sultangazy G.Zh., Nurbayev Zh. E. KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF RUSSIAN AND ENGLISH COMPETITION (XVIII-XIX).....	178
Nugymanov S. FAMINE IN KAZAKHSTAN OF 1921-1922 AND THE NATIONAL INTELLIGENTSIA.....	187

Nurtazina M.	
ANALYSIS OF PREREQUISITES AND STAGES FOR THE FORMATION OF THE NATIONAL INNOVATIVE SYSTEM OF KAZAKHSTAN.....	192
Omarova U.A.	
RELIGIOUS IDENTITY CHAM AS A TOOL FOR PRESERVATION OF ETHNICITY.....	200
Otepova G.	
NEW ARCHIVAL MATERIALS ABOUT THE EVENTS OF 1916 IN KAZAKHSTAN.....	209
Otepova G.	
THE ISSUES OF CHANGES IN THE JUDICIAL SYSTEM ON THE TERRITORY OF KAZAKHSTAN IN THE LEGISLATIVE ACTS OF THE RUSSIAN EMPIRE.....	215
Tasylova N., Toyshubekova Zh.	
«MATERIALS ON THE KYRGYZ (KAZAKH) LAND USE» AS THE SOURCE FOR HISTORY OF KAZAKH FARMS.....	224
Turlybek A., Zhumatayeva D.	
IMMIGRATION OF ENVER PASHA AND HIS RELATION WITH BOLSHEVIKS.....	231
Ukibayeva L.K.	
THE MEDIA OF KAZAKHSTAN AND WHITE SPOTS OF THE NATIONAL HISTORY.....	242
Khairuldaeva A.M.	
RELATIONS OF KAZAKHSTAN WITH ORTHOSIA COUNTRIES IN THE WORKS OF ZAR ZAMAN POETS.....	247

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2016. 2(6)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.06.2016.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй